

Wasberen vangen in Limburg, Eindrapport

Maurice La Haye, René Janssen, Robert Delbroek



2021.06

Rapport van de Zoogdierverseniging & Bionet Natuuronderzoek
In opdracht van Provincie Limburg

Wasberen vangen in Limburg, Eindrapport

Rapport nr.:	2021.06
Datum uitgave:	02-04-2021
Status	Definitief
Auteur:	M. La Haye, R. Janssen & R. Delbroek
Illustraties:	R. Janssen (foto voorkant), R. Delbroek (figuur 4,6 en 9, 10), M. van Oene (figuur 2,3 en 5), A. Melissen (figuur 8).
Kwaliteitscontrole:	E. van Norren
Productie:	Steunstichting VZZ, in rapport vermeld als de Zoogdiervereniging Bezoekadres: Toernooiveld 1 6525 ED Nijmegen Postadres: Postbus 6531 6503 GA Nijmegen Tel.: 024 7410500 secretariaat@zoogdiervereniging.nl www.zoogdiervereniging.nl
Gegevens opdrachtgever:	Provincie Limburg Cluster Natuur en Water Postbus 5700 6202 MA Maastricht
Contactpersoon opdrachtgever	Walter Oudshoorn

De Steunstichting VZZ is onderdeel van de Zoogdiervereniging

Dit rapport kan geciteerd worden als:

La Haye, M., R. Janssen en R. Delbroek, 2021. Wasberen vangen in Limburg, Eindrapport. Rapport 2021.06. Zoogdiervereniging/Bionet Natuuronderzoek, Nijmegen/Stein.

De Steunstichting VZZ, onderdeel van de Zoogdiervereniging, is niet aansprakelijk voor gevolgschade, alsmede voor schade welke voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van werkzaamheden of andere gegevens verkregen van de Zoogdiervereniging; opdrachtgever vrijwaart de Stichting VZZ voor aanspraken van derden in verband met deze toepassing. Niets uit dit rapport mag worden veeleenvoudigd en/of openbaar gemaakt worden d.m.v. druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever hierboven aangegeven en de Zoogdiervereniging, noch mag het zonder een dergelijke toestemming worden gebruikt voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd.

Inhoudsopgave

1	INLEIDING	5
1.1	ALGEMEEN	5
1.2	DOELSTELLING.....	5
2	METHODE	6
3	RESULTATEN	9
3.1	WASBERENMELDPUNT	9
3.2	VANGINSPANNING INLOOPVALLEN	11
3.3	AANTAL GEVANGEN WASBEREN.....	12
3.4	AFSCHOT.....	16
3.5	RESTEREND AANTAL WASBEREN	16
3.6	HERKOMST & WASBERENSPOELWORM	17
3.7	AANWEZIGHEID VAN WASBEREN IN NOORDRIJN-WESTFALEN	17
3.8	DIEFSTAL VAN VALLEN	17
4	DISCUSSIE EN CONCLUSIE.....	18
4.1	WASBERENMELDPUNT	18
4.2	VERSPREIDING EN HERKOMST VAN WASBEREN IN LIMBURG.....	18
4.3	POPULATIEOMVANG	19
4.4	WERKING VAN DE INLOOPVALLEN IN DE PRAKTIJK.....	20
4.5	WASBERENSPOELWORM	20
4.6	KNELPUNTEN IN DE UITVOERING	21
4.7	CONCLUSIE	22
5	AANBEVELINGEN.....	23
6	LITERATUURLIJST	26
	BIJLAGE 1. INFOFOLDER OVER HERKENNING VAN WASBEREN & WASBERENMELDPUNT	27
	BIJLAGE 2. AANTAL VANGSTEN PER GEMEENTE IN DE TWEE VANGPERIODEN: 15 OKTOBER 2019 – 15 MAART 2020 EN 1 SEPTEMBER 2020 – 15 MAART 2021.	28

Samenvatting

De wasbeer (*Procyon lotor*) is meer dan 50 jaar geleden vanuit Noord-Amerika in Europa terecht gekomen en wordt gerekend tot de 'invasieve exoten'. Sinds enkele jaren is er sprake van populatievorming van wasberen in Limburg met meldingen uit de omgeving van Sittard en Maastricht. In het Kader van de 'Europese Unielijst Invasieve Exoten' (Verordening Nr. 1143/2014) is de Provincie Limburg verplicht wasberen uit het wild te verwijderen als sprake is van populatievorming.

De provincie Limburg heeft de Zoogdiervereniging daarom gevraagd het project 'Wasberen vangen in Limburg' te coördineren en voor de uitvoering nauw samen te werken met Bionet Natuuronderzoek, Waterschap Limburg, Stichting AAP, de FBE Limburg en het RIVM. Het project is bedoeld om ervaring op te doen met het vangen van wasberen, het zoveel mogelijk verwijderen van de populatie in Limburg (wegvangen en opvang bij Stichting AAP, aangevuld met eventueel afschot onder strikte voorwaarden), het opzetten van een online meldpunt en het evalueren van het vangen.

Het blijkt dat in de gehele provincie Limburg wasberen voorkomen. Door het RIVM is op basis van een genetische analyse de herkomst van de populatie bepaald. De populatie in het kerngebied bij Sittard blijkt van *lokale oorsprong*. In Limburg blijkt nog geen sprake van immigratie vanuit de gevestigde wasberen populatie in Midden-Duitsland, het front daarvan ligt halverwege de deelstaat Noordrijn-Westfalen. In het Geul-Gulpdal en rond Maastricht zou echter wel sprake kunnen zijn van wasberen uit de populatie in Wallonië.

Het vangen van wasberen was succesvol in de kerngebieden, in totaal zijn 46 wasberen gevangen, maar het heeft niet geleid tot volledige verwijdering van de populatie. De inschatting is dat er nog 17-36 wasberen rondlopen in Limburg, waarvan 9-26 in de kerngebieden en 8-10 dieren daarbuiten (Roermond, Tegelen, Geuldal). Hierbij kunnen de aantallen in het Geul-Gulpdal zijn onderschat. Uit het vangen zijn diverse lessen geleerd voor verbetering van het vangen.

Het RIVM heeft in samenwerking met St. AAP onderzocht hoeveel van de gevangen wasberen besmet waren met wasberenspoelworm (*Baylisascaris procyonis*). Van de gevangen wasberen bleek 59% van de dieren besmet te zijn met de wasberenspoelworm.

Uit Italiaans onderzoek blijkt dat het mogelijk is een lokale populatie wasberen volledig te verwijderen, mits het vangen meerdere jaren wordt volgehouden. In Limburg lijkt het dan ook mogelijk om de populatie rond Sittard verder te verkleinen of zelfs definitief te verwijderen. Het is daarnaast wenselijk om te achterhalen waar de wasberen vandaan komen die in de omgeving van Maastricht zijn gevangen, inclusief de verkeersslachtoffers uit het Geul-Gulpdal. Als dit immigranten zijn van de gevestigde populatie uit Wallonië, dan heeft dit consequenties voor de te volgen bestrijdingsstrategie. Volledige verwijdering is dan geen optie meer, waardoor nagedacht zal moeten worden over een permanente bestrijding van de populatie.

1 Inleiding

1.1 Algemeen

De wasbeer (*Procyon lotor*) is meer dan 50 jaar geleden vanuit Noord-Amerika in Europa terecht gekomen en wordt gerekend tot de 'invasieve exoten'. In het Kader van de Unielijst Invasieve Exoten (EU-verordening 1143/2014) is de Provincie Limburg verplicht wasberen uit het wild te verwijderen als sprake is van populatievorming. Sinds minimaal 2017 (Bekker, 2017) is er sprake van populatievorming van wasberen in twee kerngebieden (Delbroek & Janssen, 2018): de driehoek Sittard-Schinveld-Nuth, en het gebied Maastricht-Eijsden-Gronsveld.

In Nederland is niet eerder onderzocht hoe het vangen van wasberen effectief kan worden uitgevoerd. Daarom heeft de provincie Limburg de Zoogdierverseniging gevraagd te onderzoeken hoe en of de soort effectief kan worden verwijderd.

Het project is uitgevoerd in nauwe samenwerking met de Provincie Limburg, Bionet Natuuronderzoek, Waterschap Limburg, Stichting AAP, FBE Limburg en RIVM.

Onderdeel van het project is het opzetten van een laagdrempelig meldpunt om meer meldingen van wasberen te krijgen, het zo mogelijk onderzoeken van de herkomst van de wasberen en het vaststellen of en hoeveel wasberen uit het wild besmet zijn met de wasberenspoelworm (*Baylisascaris procyonis*). Mensen die geïnfecteerd raken met eitjes van de wasberenspoelworm kunnen in uitzonderlijke gevallen ernstig ziek worden en neurologische klachten ontwikkelen.

Dit rapport beschrijft de resultaten en uitkomsten van het project 'Wasberen vangen in Limburg'.

1.2 Doelstelling

Het doel van het project 'Wasberen vangen in Limburg' is om ervaring op te doen met het vangen van wasberen, het zoveel mogelijk verwijderen van de populatie in Limburg en het evalueren van de gebruikte methodiek.



Wasbeer nummer 46,
gevangen op 15 maart 2021.
Foto: René Janssen.

2 Methode

Het project omvatte de volgende activiteiten:

1. Online wasbeer meldpunt opzetten (www.wasberenmeldpunt.nl);
2. Wasberen vangen met behulp van inloopvallen;
3. Cameravallen plaatsen;
4. Samenwerking opzetten met FBE Limburg en Waterschap Limburg;
5. Gevangen wasberen overdragen aan Stichting AAP;
6. Onderzoek doen naar het voorkomen van wasberenspoelwormen onder gevangen wasberen door RIVM en St. AAP;
7. De herkomst bepalen van de gevangen wasberen (uit de eerste vangperiode) op basis van een DNA-analyse door het RIVM. Een publicatie van de resultaten is ingediend bij een internationaal wetenschappelijk tijdschrift (Maas *et al.*, in voorbereiding.);
8. Folder maken over het onderscheid tussen wasbeer, wasbeerhond en das (bijlage 1).

1. Online wasbeer meldpunt opzetten (www.wasberenmeldpunt.nl)

Voor het doorgeven van meldingen is een speciaal online meldpunt opgezet:

www.wasberenmeldpunt.nl. Via oproepen in lokale en regionale media is het publiek geattendeerd op het project en is opgeroepen om alert te zijn op wasberen en meldingen door te geven.

2. Wasberen vangen met behulp van inloopvallen

Het vangen van wasberen is gebeurd door het plaatsen van inloopvallen op locaties in de kerngebieden waar de aanwezigheid van wasbeer is vastgesteld (zie de rood omlijnde gearceerde gebieden in figuur 8). Het rapport van Bionet Natuuronderzoek uit 2018 (Delbroek & Janssen, 2018) is daarvoor als basis gebruikt. Aanvullend zijn inloopvallen geplaatst op locaties waar 'losse' wasberen waren gemeld via het wasberenmeldpunt, op locaties met waarnemingen uit andere bronnen (o.a. de NDFF), alsmede nieuwe waarnemingen die tijdens cameravalonderzoek (zie punt 3) zijn gedaan lopende dit project. De inloopvallen zijn geplaatst in de periode 15 oktober 2019 – 15 maart 2020 en 1 september 2020 – 15 maart 2021. In de inloopvallen was een blikje sardines aanwezig als lokaas, aangevuld met hondenbrokken. Aan het eind van de tweede vangperiode zijn ook marshmallows als lokaas gebruikt. De inloopvallen zijn niet in de zomerperiode geplaatst, om te voorkomen dat drachtige wasberen zouden worden gevangen. Dat was vanuit dierenwelzijnsoogpunt niet gewenst en de verwachting was dat eventuele jongen die



Houten inloopval in Broekbos dal van de Roode beek. Foto Billy Herman.

geboren zouden worden relatief makkelijk in het najaar alsnog gevangen zouden worden. Het meldpunt was wel in de gehele periode actief en alle meldingen zijn binnen 48 uur beoordeeld: alle melders hebben een reactie gekregen n.a.v. hun melding. In enkele gevallen is getracht de gemelde wasbeer te vangen.

Er is gekozen voor een specifieke gebiedsaanpak en niet voor een grootschalige vlak-dekkende vangactie in geheel Zuid-Limburg, vanwege de verwachte lage dichtheden in Limburg (Delbroek & Janssen, 2018). De inloopvallen waren voorzien van een val-alarm, zodat het vangteam direct een melding kreeg als de val dicht was. Hierdoor konden onbedoelde bijvangsten zo snel mogelijk losgelaten worden.

Op locaties in Limburg waar wasberen zijn gemeld *buiten* de twee verspreidingskerngebieden zijn gedurende drie weken inloopvallen geplaatst (maar wel binnen de vangperiode van 1 september t/m 15 maart). Op deze locaties kon na een periode van drie weken zonder vangsten de faunabeheereenheid (FBE) een ontheffing verlenen aan de WBE om de aanwezige wasbeer (of wasberen) gedurende drie maanden te schieten binnen een straal van twee km rondom de locatie van de melding.

3. Cameravallen plaatsen

Op de meeste locaties waar de vallen staan zijn ook cameravallen geplaatst om de aanwezigheid van wasberen vast te stellen en de werking van de val te controleren.

4. Samenwerking opzetten met FBE Limburg en Waterschap Limburg

De samenwerking met de Faunabeheereenheid is opgezet i.v.m. mogelijke inzet van jagers voor afschot, vangsten, signaleren van wasberen en registreren van valwild.

Ook is een samenwerking aangegaan met de beverratten-/muskusrattenvangers van het Waterschap Limburg, omdat die zo nu en dan een wasbeer als bijvangst in hun vallen aantreffen en het niet de bedoeling is om eenmaal gevangen wasberen weer los te laten in het wild.

5. Gevangen wasberen overdragen aan Stichting AAP

Gevangen wasberen zijn zo snel mogelijk na vangst opgehaald en geplaatst in een reiscarrier met water en eten. De inloopvallen en overloopkooien zijn na iedere vangst van een wasbeer 'uitgebrand' met een onkruidbrander op gas om te voorkomen dat levensvatbare eitjes van de wasberenspoelworm achterbleven in de vallen of kooien.

Eenmaal gevangen wasberen zijn vervolgens door Stichting AAP opgehaald, waarna St. AAP heeft gezorgd voor het ontwormen, steriliseren/castreren van de dieren en het zoeken van een dierpark voor de definitieve opvang. Van ieder gevangen dier is ook bekeken of het besmet was met de wasberspoelworm en van ieder dier is een DNA-sample genomen.

Wasberen die dood gevonden zijn, zijn zoveel mogelijk aangeleverd bij DWHC en/of RIVM voor onderzoek naar de doodsoorzaak en controle op de aanwezigheid van zoönosen (de resultaten daarvan worden buiten dit project door DWHC/RIVM gerapporteerd) en voor het verzamelen van een DNA-sample.

6. Onderzoek doen naar het voorkomen van wasberenspoelwormen

De gevangen wasberen zijn door RIVM en St. AAP onderzocht op de aanwezigheid van wasberenspoelworm.

7. Herkomst bepalen van de gevangen wasberen (uit de eerste vangperiode) op basis van een DNA-analyse door het RIVM

Een publicatie van de resultaten is ingediend bij een internationaal wetenschappelijk tijdschrift (Maas *et al.*, in voorb.).

8. Folder maken over het onderscheid tussen wasbeer, wasbeerhond en das

De folder is opgenomen in bijlage 1 en de pdf is op aanvraag opgestuurd. De folder was ook te downloaden via het meldpunt.

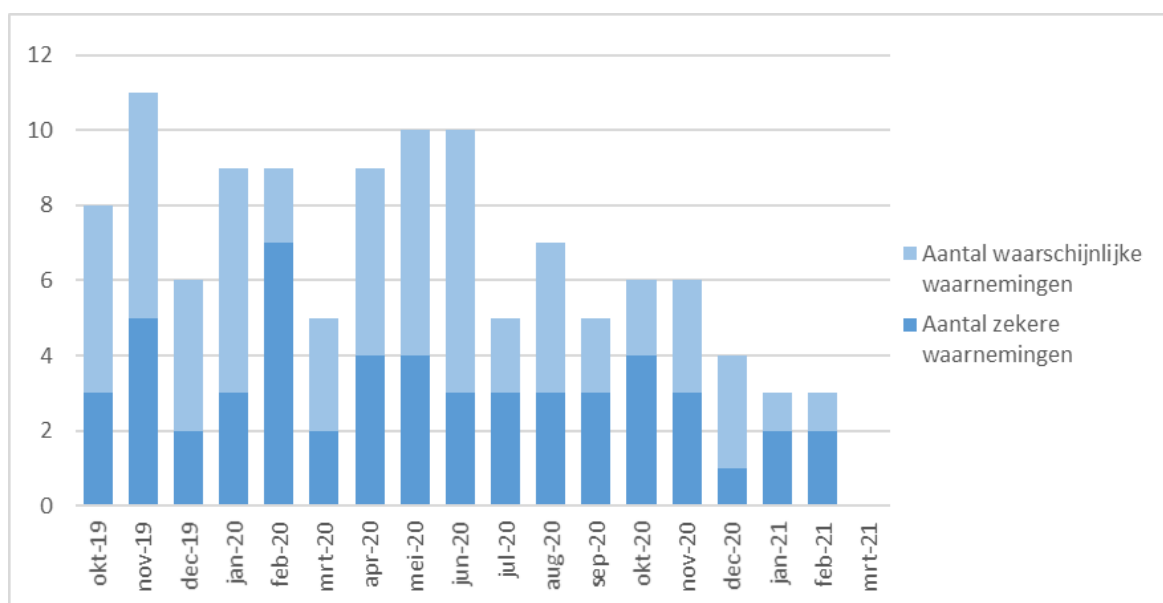
3 Resultaten

3.1 Wasberenmeldpunt

Op het wasberenmeldpunt zijn in de projectperiode 206 meldingen ingevoerd waarvan de datum van waarnemen gelegen is in de periode 1 oktober 2019 t/m 15 maart 2021. Iedere melding is beoordeeld en indien nodig is om extra informatie gevraagd. De meldingen zijn onder te verdelen in: zeker (foto of filmpje als bewijs), waarschijnlijk (duidelijke beschrijving van een wasbeer), mogelijk (beschrijving past bij wasbeer, maar andere soort niet uit te sluiten), niet te beoordelen (soort is niet te bepalen/ waarnemer heeft niet gereageerd), onjuist (betreft zeker geen wasbeer). Zie tabel 1 voor een overzicht en figuur 1 voor het aantal meldingen per maand. Alle zekere en waarschijnlijke meldingen van wasbeer zijn vastgelegd in de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF). Op de buitenlandse meldingen is geen actie ondernomen (de waarnemers zijn uiteraard wel bedankt voor het melden).

Tabel 1. Meldingen ingevoerd op het wasberenmeldpunt tussen 1 oktober 2019 en 15 maart 2021 (exclusief meldingen van andere online portals).

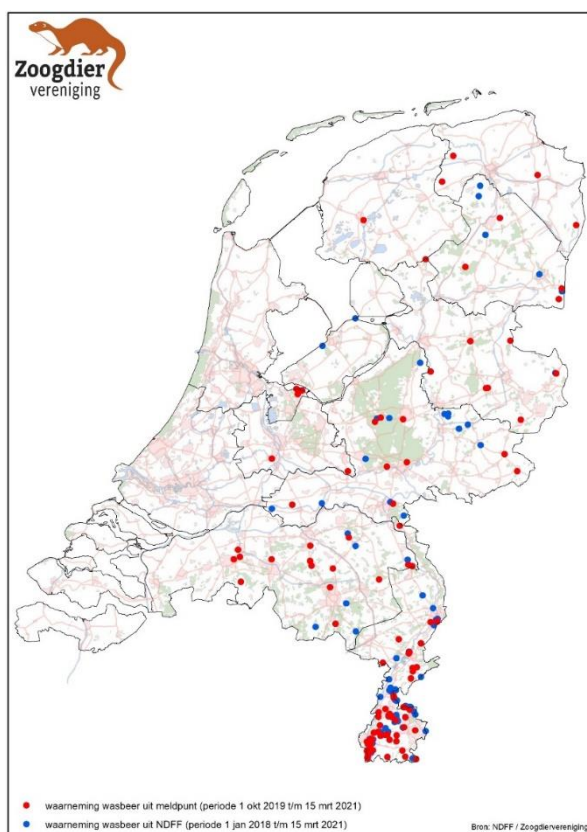
Oordeel validatie	Limburg	Overig NL	Buitenland
Zeker	32	20	2
Waarschijnlijk	29	31	2
Mogelijk	17	13	1
Niet te beoordelen	13	17	1
Onjuist	14	14	
Eindtotaal	105	95	6



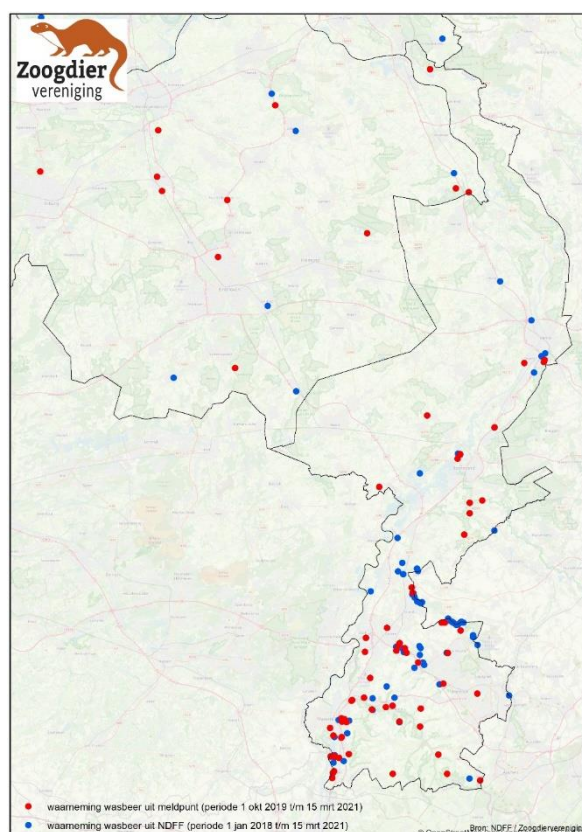
Figuur 1. Aantal zekere & waarschijnlijke meldingen van wasberen per maand op basis van de meldingen van het wasberenmeldpunt in de periode 1 oktober 2019 t/m 15 maart 2021.

De meldingen van het wasberenmeldpunt zijn op kaart weergegeven in figuur 2, in combinatie met gevalideerde meldingen van wasberen uit de NDFF. Het kaartje laat zien dat het meldpunt een belangrijke toegevoegde waarde heeft gehad voor het signaleren van wasberen. De meerderheid van de waarnemingen van wasberen in Nederland vanaf 1 januari 2018 zijn gemeld via het online wasberenmeldpunt.

In Limburg wordt de wasbeer door de gehele provincie waargenomen (figuur 3). Zowel het wasberenmeldpunt als de NDFF laten duidelijk zien dat de meeste meldingen uit Zuid-Limburg komen. De waarnemingen volgen min of meer rivier- en beekdalen: de Maas, het Geleenbeekdal, het beekdal van de Roode beek en het Geuldal.



Figuur 2. Overzicht van gevalideerde wasbeer waarnemingen in Nederland op basis van het wasberenmeldpunt: rode stippen (1 oktober 2019 t/m 15 maart 2021) en de NDFF: blauwe stippen (1 januari 2018 t/m 15 maart 2021).



Figuur 3. Overzicht van gevalideerde wasbeer waarnemingen in Limburg op basis van het wasberenmeldpunt: rode stippen (1 oktober 2019 t/m 15 maart 2021) en de NDFF: blauwe stippen (1 januari 2018 t/m 15 maart 2021).

3.2 Vanginspanning inloopvallen

Vanaf 15 oktober 2019 t/m 15 maart 2020, de eerste vangronde, stonden gemiddeld 40 houten inloopvallen 'op scherp' in de driehoek Sittard-Schinveld-Nuth (dal van de Roode Beek en Geleenbeekdal, figuur 4) en op enkele specifieke plekken waar een wasbeer was gesignaleerd (o.a. Tegelen, Heerlen, Vijlen). In de 2^e vangperiode, van 1 september 2020 t/m 15 maart 2021, hebben de inloopvallen 'op scherp gestaan' in de driehoek Sittard-Schinveld-Nuth, maar nu ook in de driehoek Maastricht-Eijsden-Gronsveld. In februari-maart 2021 is het aantal houten inloopvallen tijdelijk uitgebreid met ca. 13 gazen inloopvallen.

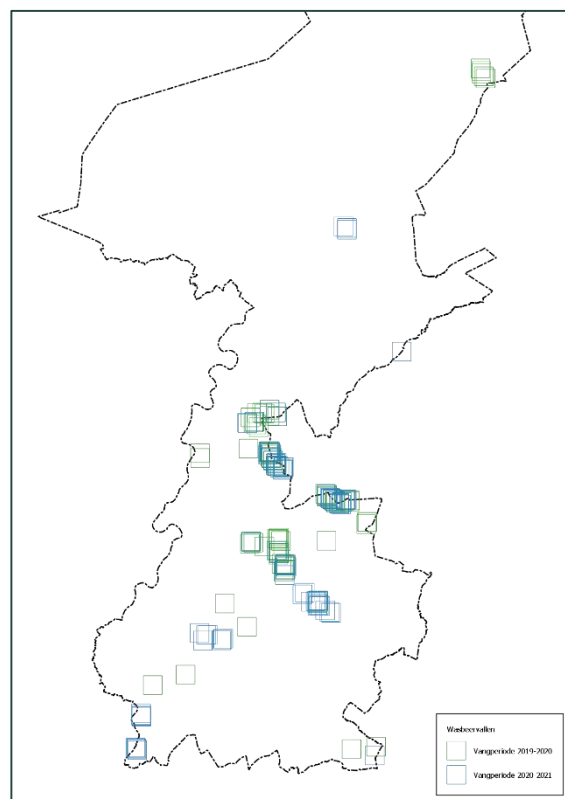
De vallen zijn met name geplaatst in bebost gebied en langs waterlopen of waterrijke gebieden (plassen, elzenbroekbos, enz.). Waar mogelijk zijn vallen langs wildwissels geplaatst, maar het was niet altijd mogelijk om een val op de 'beste' locatie te plaatsen, aangezien vallen dan te opzichtig geplaatst zouden worden en bijgevolg de kans op diefstal/vandalisme als te groot werd ingeschat.

In totaal zijn in beide vangperiodes tezamen 46 wasberen gevangen, waarvan acht wasberen door het Waterschap Limburg, één door een particulier en 37 door het projectteam.

De inloopvallen van het projectteam hebben op 74 resp. 93 locaties gestaan en er zijn met de vallen 4.722 resp. 7.887 vangnachten gemaakt. Dit komt neer op 0,36 resp. 0,25 wasberen per 100 vangnachten met de inloopvallen (dus exclusief de vangsten van het waterschap Limburg en de particulier).

De 'snelste' vangst was in een inloopval die slechts één nacht open had gestaan. Daar staat tegenover dat de 'langzaamste' vangst is gedaan in een inloopval die 189 nachten in het veld stond op een locatie; er zijn daarnaast vele vallen geplaatst waar geen enkele wasbeer mee gevangen is. Gemiddeld duurde het 43 nachten voordat een wasbeer in de val liep. De mediaan (het midden van de verdeling) ligt op 18 nachten.

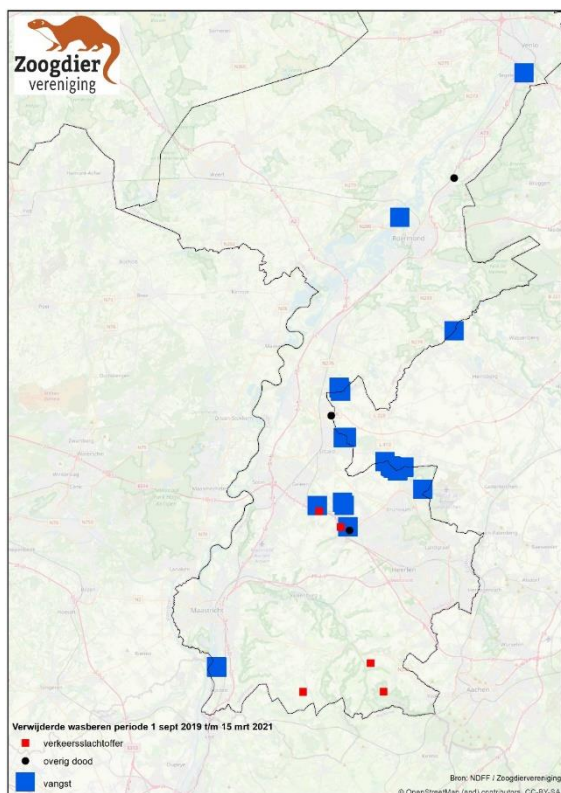
Uit de beelden van de cameravallen die bij de inloopvallen hebben gestaan, is gebleken dat sommige wasberen de vallen wel ingaan of langslopen, maar zich niet laten vangen.



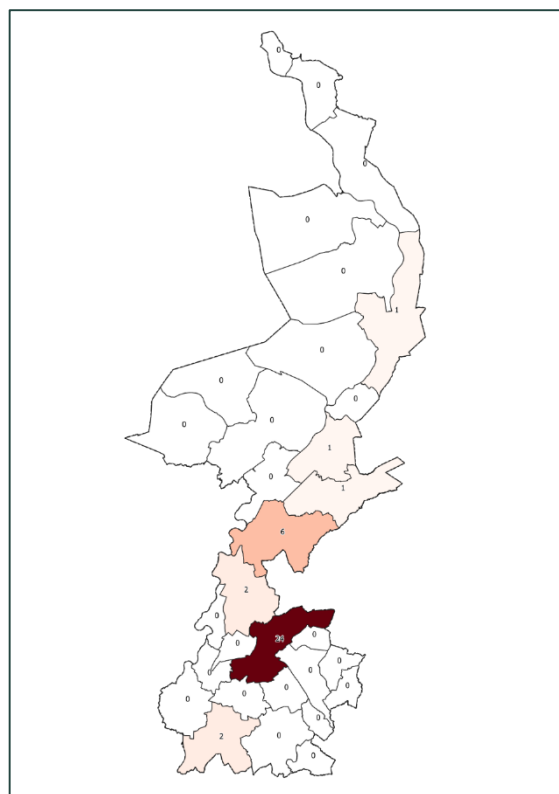
Figuur 4. Overzicht van de vallocaties in de kerngebieden en daarbuiten. Groene vierkantjes 2019-2020, blauwe vierkantjes 2020-2021.

3.3 Aantal gevangen wasberen

In de eerste vangperiode, van 15 oktober 2019 t/m 15 maart 2020, zijn 23 wasberen gevangen¹. In de tweede vangperiode, vanaf 1 september 2020 tot 15 maart 2021 zijn wederom 23 wasberen gevangen. In figuur 6 staat een overzicht van alle vangsten per *gemeente*, in bijlage 2 staan de vangsten per gemeente per vangperiode. Door het *projectteam* zijn 37 wasberen met de inloopvallen gevangen, acht wasberen zijn gevangen in de kooien van de muskus- en beverrattenbestrijders en één wasbeer is gevangen door een particulier.



Figuur 5. Overzicht van locaties waar wasberen zijn gevangen (blauw), als verkeersslachtoffer zijn gevonden (rood) en andere meldingen van dode wasberen (zwart).



Figuur 6. Het aantal gevangen wasberen per gemeente. Hoe donkerder hoe meer wasberen er zijn gevangen.

In de tabel 2 pagina wordt een overzicht gegeven van de gevangen wasberen. Van 45 wasberen is het geslacht bekend: 25 vrouwtjes en 20 mannetjes, van één dier moet het geslacht nog worden vastgesteld. De geschatte leeftijd (inschatting gemaakt door de dierenarts van Stichting AAP op basis van gebitskenmerken) varieerde van ca. een half jaar oud tot ca. 6 jaar. De gemiddelde leeftijd is iets meer dan 2 jaar.

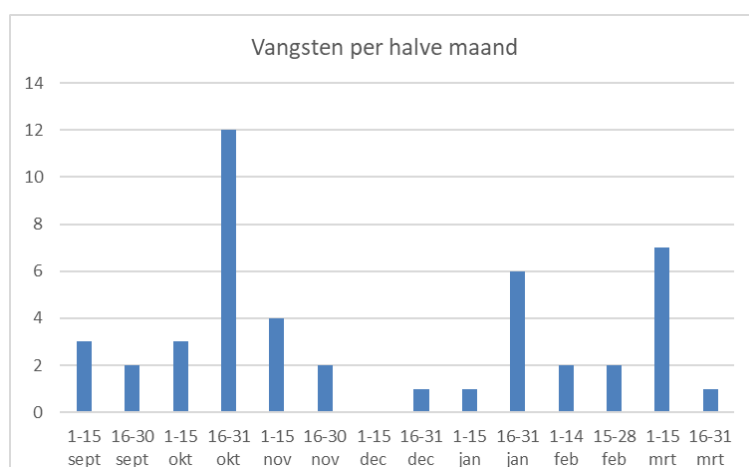
¹Door het Waterschap zijn twee wasberen voor de officiële start van de 1^e vangperiode gevangen en één wasbeer vlak daarna. Deze dieren zijn opgevangen door St. Aap en zijn meegenomen in de resultaten.

Tabel 2. Overzicht van de gevangen wasberen.

Volgnr.	Datum	Regio	Geslacht	Leeftijd in jaar (schatting)	
1	2019-09-11	Dal van de Roode beek	Man	2	MR-vangers
2	2019-09-20	Dal van de Roode beek	Vrouw	1	MR-vangers
3	2019-10-11	Dal van de Roode beek	Man	3	MR-vangers
4	2019-10-18	Dal van de Roode beek	Man	<1	
5	2019-10-21	Geleenbeekdal	Vrouw	5	
6	2019-10-22	Dal van de Roode beek	Man	0,5	
7	2019-10-22	Dal van de Roode beek	Vrouw	3	
8	2019-10-22	Geleenbeekdal	Vrouw	2	
9	2019-10-22	Dal van de Roode beek	Vrouw	1	
10	2019-10-27	Dal van de Roer	Vrouw	0,5	MR-vangers
11	2019-11-02	Tegelen	Vrouw	3	MR-vangers
12	2019-11-18	Geleenbeekdal	Vrouw	5	
13	2019-11-29	Dal van de Roode beek	Man	1,5	
14	2020-01-05	Geleenbeekdal	Man	3	
15	2020-01-14	Dal van de Roode beek	Vrouw	3,5	
16	2020-01-27	Dal van de Roode beek	Man	1	
17	2020-01-28	Dal van de Roode beek	Vrouw	9 mnd	
18	2020-02-11	Geleenbeekdal	Vrouw	4-5	
19	2020-02-12	Geleenbeekdal	Man	4-5	
20	2020-03-01	Dal van de Roode beek	Vrouw	3,5	
21	2020-03-15	Susteren	Vrouw	2	
22	2020-03-16	Susteren	Man	3	
23	2020-04-02	Dal van de Roode beek	Man	2	MR-vangers
24	2020-09-10	Dal van de Roode beek	Vrouw	8 mnd	
25	2020-09-10	Dal van de Roode beek	Vrouw	1,5	
26	2020-09-13	Dal van de Roode beek	Man	8 mnd	
27	2020-09-24	Dal van de Roode beek	Vrouw	1,5	
28	2020-10-14	Maastricht	Vrouw	2,5	
29	2020-10-22	Dal van de Roode beek	Vrouw	3	MR vangers
30	2020-10-24	Maastricht	Vrouw	4	
31	2020-10-26	Geleenbeekdal	Vrouw	8 mnd	
32	2020-10-27	Dal van de Roode beek	Man	8 mnd	MR vangers
33	2020-10-30	Geleenbeekdal	Vrouw	3	
34	2020-11-02	Geleenbeekdal	Man	3	
35	2020-11-04	Susteren	Vrouw	1,5	
36	2020-11-13	Dal van de Roode beek	Vrouw	2	
37	2020-12-24	Dal van de Roode beek	Man	1,5	
38	2021-01-21	Geleenbeekdal	Man	5	
39	2021-01-25	Maas	Man	4	Particulier
40	2021-01-27	Susteren	Man	6	
41	2021-02-20	Dal van de Roode beek	Vrouw	2	

Volgnr.	Datum	Regio	Geslacht	Leeftijd in jaar (schatting)	
42	2021-02-20	Susteren	Vrouw	2	
43	2021-03-02	Susteren	Man	5	
44	2021-03-03	Dal van de Roode beek	Man	?	
45	2021-03-14	Dal van de Roode beek	Man	?	
46	2021-03-15	Dal van de Roode beek	?	?	

In figuur 7 zijn alle vangsten per 'halve maand' op een rij gezet (beide jaren tezamen). Uit deze figuur blijkt dat in 'hartje winter' de minste vangsten zijn gedaan.



Figuur 7: Overzicht van het aantal vangsten per halve maand (beide vangperiode tezamen).

Op locaties buiten de kerngebieden waar één of meerdere wasberen zijn gemeld zijn geen vangsten gedaan met de inloopvallen door het projectteam. Wel zijn er door de muskus- en beverrattenbestrijders twee wasberen gevangen buiten het kerngebied (Regio Venlo en Regio Roerdalen). Door een particulier is een wasbeer gevangen met een inloopval in Roermond.

Valse 'triggers' / bijvangst

Alle inloopvallen waren voorzien van een 'val-alarm', zodat de vangers een seintje kregen als de inloopval was dicht gevallen om op deze manier het gevangen dier zo snel mogelijk weer vrij te kunnen laten of, in het geval van een wasbeer, het dier over te dragen aan St. AAP. Naast de 37 door het projectteam gevangen wasberen zijn 25 bruine ratten, vier huiskatten, drie vossen, één bosuil, één wezel, drie egels en driemaal een eekhoorn gevangen. Daarnaast werd vier keer dezelfde bunzing in dezelfde val gevangen. Alle bijvangsten zijn ongedeerd vrijgelaten. Daarnaast is vijf keer de val dicht gevallen, maar werd er geen dier in de inloopval aangetroffen.

In de praktijk blijkt het regelmatig voor te komen dat een inloopval 'dicht gaat', maar dat er geen wasbeer is gevangen. De oorzaken daarvan zijn divers, soms gaat het om een andere soort (bijv. bunzing, eekhoorn, bruine rat of egel), maar er waren ook andere oorzaken. Door de inzet van cameravallen en het iedere keer bekijken van de beelden, werden ook andere oorzaken genoteerd, in volgorde van voorkomendheid:

- * bos- en rosse woelmuizen die het valmechanisme lieten afgaan;
- * bladeren of takjes tussen de klep en de bodem, waardoor het gevangen dier in de val de klep omhoog kon duwen;
- * scheve val waardoor de klep bleef hangen;
- * onderdelen vastgevroren;
- * opkrullende kabel (waardoor de klep blijft hangen);
- * springen op de val door een wasbeer, waardoor een drempelval dicht valt;
- * onbekende oorzaak.

Het blijkt dan ook dat de inzet van houten vallen in een vochtige omgeving (broekbos in beekdalen) niet ideaal is, maar opgemerkt moet worden dat gazen vallen die op het einde van de tweede projectperiode zijn ingezet, gevoeliger zijn voor takken in het valmechanisme.

Bijzonderheden

Eén dier (vangst nummer 5, een naar schatting vijfjarig vrouwtje) bleek na het vangen een transponder te hebben. Door de producent (groothandel) is verklaard dat deze transponder is verkocht aan een dierenartsenpraktijk in Zuid-Limburg, maar het dier is niet terug te vinden in de administratie van deze praktijk. De conclusie is dat het dier moet zijn losgelaten dan wel ontsnapt bij een particulier in Zuid-Limburg. De wasberen nummer 6 en 7 zaten samen in één val. Het betreft waarschijnlijk moeder en zoon.

Tijdens het steriliseren van gevangen vrouwtjes wasberen, bleken drie vrouwtjes al in februari drachtig te zijn (met resp. 2, 4 en 4 embryo's). Op basis van een draagtijd van ruim twee maanden (Lammertsma *et al.*, 2008), betekent het dat ca. half maart jonge wasberen geboren hadden kunnen worden. Het vangen van wasberen binnen het project is, na overleg, om die reden in zowel de eerste als de tweede vangperiode na half maart gestopt. De wasbeer die begin april 2020 werd gevangen in een val van de muskus- en beverrattenbestrijding bleek een mannetje te zijn (nadat het dier verdoofd was bij een dierenarts). Het dier is overgedragen aan St. AAP. Als het een vrouwtje was geweest, dan was het dier met een GPS zender uitgerust en weer losgelaten.

3.4 Afschot

In de gebieden waarvoor ontheffing is verleend om wasberen te doden (na een vangpoging van drie weken) zijn géén dieren geschoten (gekleurde bolletjes figuur 8). Afschot van wasberen binnen het gearceerde, rood omlijnde gebied was niet toegestaan, ook niet waar de gekleurde bolletjes overlappen met het gearceerde gebied.

3.5 Resterend aantal wasberen

In de afgelopen 1,5 jaar zijn in Limburg vijf wasberen gemeld als verkeersslachtoffers en zijn nog eens 3 andere wasberen gevonden (één levend gevonden in een strik en nadien geëuthanaseerd, één illegaal geschoten en één wasbeer met een onbekende doodsoorzaak).

Gelet op alle meldingen en nog niet gevangen wasberen die door de geplaatste wildcamera's zijn geregistreerd, is de inschatting dat in het projectgebied nog de volgende aantallen wasberen rondlopen:

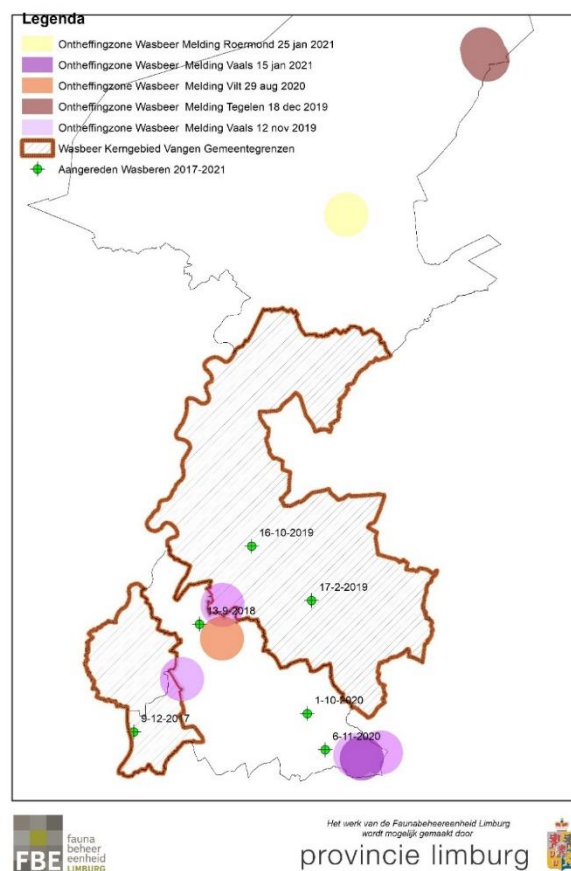
- Geleenbeekdal 6-11 individuen;
- Rode beekdal 1-9 individuen.;
- in en rond Maastricht 2-6 individuen.

De uiteindelijke inschatting is dat er nog 9-26 wasberen rondlopen in de kerngebieden.

Buiten de kerngebieden is de schatting dat er nog eens 8-10 wasberen rondlopen:

- Roermond, minimaal 1 individu.,
- Tegelen 1 individu.,
- Geuldal minimaal 6 individuen.

Hierbij moet worden opgemerkt dat de vangstinspanningen vooral op het Geleenbeek- en Rode beekdal waren gericht alsmede op de directe omgeving van Maastricht. Hierdoor is er bijvoorbeeld geen goed beeld van het Geul-Gulpdal, waardoor in dit beekdal het aantal wasberen kan worden *onderschat*, zeker gelet op het aantal gevonden verkeersslachtoffers in het Geul-Gulpdal tijdens de tweede vangperiode en de melding van een jager die met een warmtebeeldkijker een wasbeer met jongen heeft gesignaleerd.



Figuur 8: overzicht locaties met ontheffing voor afschot van wasberen (roze-paarsgekleurde bollen) en in FRS gemelde doodvondsten (deels overlappend met figuur 5). Afschot was daar toegestaan binnen een straal van twee km en gedurende drie maanden.

3.6 Herkomst & Wasberenspoelworm

Het RIVM heeft genetisch onderzoek verricht aan de gevangen wasberen uit de eerste vangperiode en geconcludeerd dat deze wasberen als een lokale populatie kunnen worden beschouwd en dat de wasberen géén onderdeel uitmaken van de populatie in Hessen (Duitsland) of de populatie in Wallonië. Een publicatie over dit onderzoek is ingediend bij een internationaal tijdschrift (mond. med. M. Maas). Op termijn is de verwachting dat de Duitse en Waalse wasberenpopulatie alsnog richting Limburg zullen uitbreiden, maar vooralsnog lijkt de Limburgse populatie, in ieder geval in de omgeving van Sittard, van lokale herkomst.

Van de 46 gevangen wasberen bleken 27 individuen besmet te zijn met wasberenspoelworm, dat is 59% van het aantal gevangen dieren. Het RIVM doet nader onderzoek naar het voorkomen van wasberenspoelworm en andere zoönosen onder de wasbeerpopulatie in Nederland en rapporteert jaarlijks over de uitkomsten van dat onderzoek.

3.7 Aanwezigheid van wasberen in Noordrijn-Westfalen

Informatie over de verspreiding van de wasbeer in Noordrijn-Westfalen, de Duitse deelstaat grenzend aan Limburg, is verstrekt door het Landesamt für Natur, Umwelt und Verbraucherschutz NRW (Lanuv) (Gehle, persoonlijke communicatie). Op basis van die rapportage, die inzicht geeft in het aantal geschoten wasberen per 100 ha bejaagbaar gebied, is te concluderen dat het zwaartepunt van de verspreiding van de wasbeer zich bevindt in de meeste oostelijke gemeenten (waarbij aangenomen is dat ook in het westelijk deel van Noordrijn-Westfalen even vaak op wasberen wordt gejaagd als in het oostelijk deel van de deelstaat). Het 'front' van de verspreiding van de wasbeer in Noordrijn-Westfalen lijkt zich, op basis van deze gegevens, nog niet aan de Nederlandse grens te bevinden, maar halverwege deze deelstaat.

3.8 Diefstal van vallen

In de eerste vangperiode zijn 10 vallen met valalarmen gestolen, in de tweede vangperiode is één inloopval met valalarm gestolen. Ook zijn drie cameravallen gestolen, die in de buurt van de vallen waren opgesteld. Op de betreffende locaties zijn geen nieuwe inloopvallen geplaatst om herhaling van de diefstallen te voorkomen. Bij de politie is iedere keer aangifte van diefstal gedaan. Deze diefstallen hebben het onderzoek enorm benadeeld, doordat op deze locaties geen val meer kon staan en tevens minder vangmiddelen ingezet konden worden. De reden voor de diefstal is niet duidelijk geworden.

4 Discussie en conclusie

4.1 Wasberenmeldpunt

Het verkrijgen van meldingen van wasberen, naast waarnemingen met behulp van wildcamera's, is cruciaal om de aanwezigheid van wasberen vast te stellen. Het wasberenmeldpunt (www.wasberenmeldpunt.nl) blijkt in de praktijk goed te functioneren en is een laagdrempelige manier gebleken om meer meldingen van wasberen van 'het algemene publiek' te krijgen. Een groot deel van de meldingen is aanvullend op de waarnemingen met wildcamera's en aanvullend op de meldingen die via andere bronnen in de NDFF (Nationale Databank Flora en Fauna) terecht komen. Nota bene, ten opzichte van andere databronnen (met uitzondering van de eigen wildcamera's) worden duidelijk meer wasberen gemeld via het meldpunt dan via andere routes en databases. Meer dan de helft van de meldingen blijkt daadwerkelijk een wasbeer te betreffen. Een mooi resultaat wat laat zien dat het meldpunt een belangrijke rol speelt in het signaleren van wasberen in Limburg, maar ook elders in Nederland.

4.2 Verspreiding en herkomst van wasberen in Limburg

In de gehele provincie Limburg zijn wasberen aanwezig (Delbroek & Janssen, 2018; La Haye *et al.*, 2020), maar de grootste aantallen zijn te vinden in de driehoek Sittard-Schinveld-Nuth (dal van de Roode Beek en Geleenbeekdal) en in de omgeving van Maastricht. De populatie in de omgeving van Sittard blijkt van *lokale herkomst*. Dit is vastgesteld op basis van de genetische analyse die is uitgevoerd door het RIVM (publicatie is in voorbereiding) en uit het feit dat er een wasbeer is gevangen met een transponder. Deze transponder is verkocht aan een dierenartsenpraktijk in Zuid-Limburg, maar de betreffende wasbeer is niet gevonden in de administratie van deze praktijk (mond. med. Dierenarts). De transponder wijst erop dat dit dier is ontsnapt of vrijgelaten door particulieren in Zuid-Limburg.

Op basis van informatie uit Noordrijn-Westfalen (Gehle, 2019) is bovendien gebleken dat het 'front' van de zich uitbreidende Duitse populatie wasberen nog in het midden en oosten van deze Duitse deelstaat is gelegen. De inschatting is dat de instroom van wasberen in Limburg vanuit Duitsland daardoor vooralsnog gering zal zijn. Wel is tijdens het project geconstateerd dat direct over de Nederlandse grens ook wasberen aanwezig zijn op Duits grondgebied (regio Selfkant). Deze wasberen zijn de vermoedelijke bron van de Limburgse populatie. Het dal van de Roode beek, waar intensief is gevangen, vormt op sommige plekken zelfs de grens tussen Limburg en Noordrijn-Westfalen. Aan de Duitse zijde van het beekdal konden geen vallen worden geplaatst, maar de provincie Limburg heeft inmiddels wel met de autoriteiten van Noordrijn-Westfalen afspraken gemaakt over het intensiever bestrijden van wasberen op Duits grondgebied. Het is niet bekend of er aan de Duitse zijde meer energie en tijd gestoken is in het bestrijden van de aldaar aanwezige wasberen.

Het is opvallend dat in de tweede vangperiode meerdere wasberen als verkeersslachtoffers zijn gevonden in het uiterste zuiden van Zuid-Limburg en dat in dezelfde periode jagers melding hebben gedaan van wasberen in het Geuldal. Het is mogelijk dat dit wasberen zijn

van de zich uitbreidende Belgische (Waalse) populatie. Tijdens een internationale kennisuitwisselingsmiddag op 20 januari 2021 bleek dat de wasbeer in Wallonië wijdverspreid is en dat lokaal de dichtheden enorm hoog zijn (met tot 25 zichtbare wasberen op één cameravalfoto). De zeer hoge dichtheden kwamen aan het licht tijdens de bestrijding van de uitbraak van Afrikaanse varkenspest in de Ardennen. Het is voorstelbaar dat de wasberen nabij Maastricht en in het Geuldal immigranten zijn uit Wallonië. Aanvullend genetisch onderzoek van de verkeersslachtoffers uit Zuid-Limburg kan daar meer duidelijkheid over geven (het RIVM onderzoek heeft met name DNA samples uit de omgeving van Sittard geanalyseerd).

4.3 Populatieomvang

In 2018 werd het aantal wasberen in Limburg geschat op 50 tot 100 dieren (Delbroek & Janssen, 2018). In de afgelopen 1,5 jaar (waarvan 11 maanden zuivere vangtijd) zijn daarvan 46 wasberen gevangen, vijf wasberen zijn als verkeersslachtoffer geregistreerd en daarnaast zijn nog eens twee andere dode wasberen gevonden en is één dier opgevangen die in een strik was gelopen. Dit dier was niet meer te helpen en is geëuthanaseerd. Dat betekent dat de populatie met minimaal 54 wasberen is verminderd.

Echter, in deze periode zijn zeer waarschijnlijk ook jongen geboren, waardoor de populatie weer kan zijn aangegroeid. De vraag is of de vangstinspanning voldoende is geweest om de populatie daadwerkelijk te verkleinen. De conclusie is dat de populatie *daadwerkelijk verminderd is*, wat is gebaseerd op de onderstaande inzichten.

- 1) Op basis van de wildcamera-beelden en meldingen die zijn gedaan in de afgelopen 1,5 jaar is een schatting te maken van het aantal wasberen dat in de kerngebieden en daarbuiten rondloopt. Op basis van de beelden en meldingen wordt ingeschat dat er momenteel nog 9-26 wasberen rondlopen in de kerngebieden. Daar komt de schatting bovenop dat elders in Limburg (buiten de kerngebieden) nog eens 8-10 wasberen rondlopen. Daarmee komt het nu nog aanwezige aantal wasberen in Limburg uit op 17-36 wasberen. Dat is fors minder dan de schatting van 50-100 wasberen uit 2018. Hierbij dient te worden vermeld dat het Geul-Gulpdal weinig aandacht heeft gekregen. In 2018 zijn hier tijdens een inventarisatie van ARK Natuurontwikkeling met behulp van wildcamera's geen wasberen geregistreerd, terwijl in 2020-2021 hier meerdere verkeersslachtoffers zijn gevonden. De actuele aanwezigheid van wasberen in het Geul-Gulpdal kan dan ook worden onderschat.
- 2) Op basis van de geschatte leeftijd van de gevangen wasberen (tabel 2) en de wildcamera beelden, is duidelijk dat adulte wasberen de overhand hebben in de populatie. Dit kan erop duiden dat de jaarlijkse aanwas van jonge wasberen gering is, omdat anders meer jonge wasberen gevangen hadden moeten worden en/of dat de overleving van jonge wasberen laag is en/of dat jonge wasberen zich zeer moeilijk laten vangen en/of zich moeilijk laten registreren met een wildcamera. Het is in ieder geval een positief gegeven dat tijdens elke vangperiode vooral adulte reproductieve dieren zijn gevangen. De omvang en groei van een populatie wasberen wordt met name bepaald door de overleving van adulte dieren en veel minder door de jaarlijkse reproductie (Troyer *et al.*, 2014). Het is daardoor zeer aannemelijk dat het vangen

heeft geleid tot een daadwerkelijke afname van de populatie en het (sterk) verkleinen van het aantal jongen wat geboren kon worden.

4.4 Werking van de inloopvallen in de praktijk

In de praktijk blijken wasberen met enig geduld te vangen met gebruik van houten inloopvallen en gazen inloopvallen. Het is niet duidelijk of houten inloopvallen beter of slechter vangen dan gazen inloopvallen, omdat de gazen inloopvallen pas aan het eind van de tweede vangperiode en gedurende een korte periode zijn ingezet.

Zowel bij houten inloopvallen en gazen inloopvallen blijkt dat er een kans is dat er een wasbeer ontsnapt of dat een val om een andere reden niet goed functioneert. Bij de houten inloopvallen kan dat zijn doordat de klep niet goed afsloot (kromgetrokken door het vocht, stok/bladeren vormden een blokkade, etc.). Op de beelden van de cameravallen was bovendien te zien hoe een wasbeer soms half de val inging, maar de val uiteindelijk niet liet afgaan. Door het plaatsen van een inloopval met een ander vangmechanisme (een wipplankje) lukte het soms wel om een dier dan alsnog te vangen. Andere wasberen lijken de houten vallen zelfs helemaal te negeren en zijn mogelijk wel te vangen met een gazen inloopval. De gazen inloopval heeft echter als nadeel dat de valdeur een enkele keer door een handige wasbeer weer kan worden geopend. Het plaatsen van de inloopvallen moet dan ook zeer zorgvuldig gebeuren en vallen moeten met enige regelmaat gecontroleerd worden op hun functionaliteit.

De beverratvallen van het Waterschap Limburg blijken in de praktijk ook effectief in het vangen van wasberen (acht wasberen zijn door het Waterschap Limburg gevangen), alhoewel er ook beverratenvallen zijn die wel op 'scherp' staan, maar die geen wasberen vangen. Mogelijk zijn sommige beverratenvallen minder aantrekkelijk door het gebruik van bieten als lokaas: goed om beverratenvallen mee te lokken, maar niet of minder geschikt om wasberen in de val te krijgen. Het is verder opvallend dat alle vangsten zijn gedaan in natuurgebieden/buitengebied. Het plaatsen van kleine aantallen vallen in stedelijk gebied, bij particulieren in tuinen, heeft geen vangsten opgeleverd. Het is niet duidelijk waarom het vangen in stedelijk niet is gelukt. Het kan te maken hebben met de nog lage dichtheden wasberen, een (te) lage vangstinspanning of het feit dat er voldoende alternatieve voedselbronnen zijn (vuilnisbakken, composthoppen, etc.), waardoor de inloopvallen niet aantrekkelijk genoeg zijn om in te lopen.

Voor wasberen die zich niet laten vangen met een inloopval is het te overwegen om de zogenaamde EGG-trap in te zetten. De EGG-trap is een pootstrik die in onder andere Noord-Amerika wordt gebruikt bij de jacht op wasberen (Austin *et al.*, 2004). Tijdens het project bleek dat toepassing daarvan juridisch is toegestaan in de EU. Door de EGG-trap te gebruiken in combinatie met een valalarm lijkt deze val goed toepasbaar in Nederland.

4.5 Wasberenspoelworm

Uit het onderzoek van het RIVM en Stichting AAP blijkt dat 59% van de gevangen wasberen besmet was met wasberenspoelworm. Het is belangrijk om de aanwezigheid van wasberenspoelwormen bij wasberen te blijven monitoren, niet alleen bij gevangen wasberen, maar ook bij verkeersslachtoffers of andere doodvondsten. Het is ook aan te bevelen om latrines (poepplekken) van wasberen door het RIVM te laten bemonsteren op

aanwezigheid van wasberenspoelworm en afdoende hygiënische maatregelen te nemen bij het verwijderen van een latrine. Wasberen zijn bovendien potentiële reservoirs voor veel meer zoönosen (Stope, 2019), terwijl nog weinig informatie beschikbaar is over de aanwezigheid van andere zoönosen bij wasberen en de risico's die dat oplevert voor mensen.

4.6 Knelpunten in de uitvoering

Het wasberen vangproject was opgezet om meer ervaring op te doen met het vangen van wasberen. Dat is in de afgelopen twee vangperioden goed gelukt, maar het uitvoeren van het project heeft ook een aantal knelpunten aan het licht gebracht.

Vangperiode versus dierenwelzijn

Het vangen van wasberen is in beide vangperioden gestopt op 15 maart, met als doel te voorkomen dat drachtige wasberen zouden worden gevangen. Vanuit het oogpunt van dierenwelzijn was het vangen van drachtige wasberen namelijk niet gewenst. Bovendien was de verwachting dat eventuele jongen alsnog gemakkelijk in het najaar gevangen zouden kunnen worden. In de praktijk zijn echter weinig jongen gevangen, het is niet duidelijk waarom. Het beperken van de vangperiode heeft daarom als nadeel dat de wasberen slechts gedurende een relatief korte periode van het jaar gevangen kunnen worden en bovendien zijn wasberen midden in de winter ook nauwelijks actief (figuur 7: in december en de 1^e helft van januari zijn nauwelijks wasberen gevangen).

Uit de literatuur blijkt dat april en mei (Troyer *et al.*, 2014) ook maanden zijn met een relatief goede vangstkans. Dit betekent in de praktijk dat door te stoppen op 15 maart een periode van minimaal 2,5 maand met een relatief hoge vangkans onbenut is gebleven om wasberen te vangen. In juni t/m augustus zijn wasberen ook te vangen, maar de vangkans is in die maanden wel lager dan in de voorgaande maanden.

Houten of gazen inloopvallen

Het vangen is vooral uitgevoerd met houten inloopvallen uitgerust met een valalarm, zodat de wasberen na vangst goed beschermt zijn en omdat de vallen geschikt zijn om selectief wasberen te vangen. In de praktijk blijken de houten inloopvallen echter erg zwaar en daardoor lastig te verplaatsen. Bovendien is het plaatsen van een houten val in een vochtige omgeving (langs beken en in moerasbos) problematisch, omdat het hout kan uitzetten waardoor de klep van de val soms minder goed dichtvalt. De inloopvallen zijn door hun omvang ook relatief goed zichtbaar.

Het werken met gazen inloopvallen, inclusief een valalarm, is een goed alternatief gebleken. Het zijn lichte, makkelijk te verplaatsen vallen. Nadeel is dat de vallen minder selectief zijn en gevangen dieren meer bloot staan aan wisselende weersomstandigheden (al is in de praktijk deze tijd heel kort vanwege het gebruik van een valalarm).

Het vaker verplaatsen van vallen kost wel tijd, omdat het vinden van een goede vanglocatie soms tijdrovend of lastig is. Zeker in de winterperiode als er minder dekking is doordat struiken en bomen hun bladeren hebben laten vallen. Desondanks lijkt het vaker verplaatsen van vallen (bijvoorbeeld na 5-6 weken), een goede strategie, omdat wasberen gemiddeld na 4-5 weken in de val zijn gelopen. Het verplaatsen verhoogt mogelijk de kans dat een wasbeer een val tegenkomt en erin loopt.

Inzet van EGG-traps en verruiming afschot

Sommige wasberen laten zien niet graag de vallen in te lopen. De inzet van een zogenaamde EGG-trap blijkt in de Noord-Amerika en in Italië succesvol te zijn. Het verdient aanbeveling deze vangstmethode, in combinatie met een valalarm, ook in Nederland in te zetten.

Afschotmogelijkheden voor jagers

Op diverse locaties buiten de kerngebieden is getracht om, na een melding, gedurende drie weken de aanwezige wasbeer te vangen (figuur 8). In de praktijk heeft dat nergens geleid tot het daadwerkelijk vangen van een wasbeer met een inloopval door het projectteam. Slechts op één locatie (Roermond) is na een melding een wasbeer gevangen, nota bene door een particulier die ook zelf een inloopval had staan. Na de 'verplichte' vangperiode van drie weken is vervolgens aan diverse WBE's ontheffing verleend om tot afschot over te gaan, maar dat heeft niet geleid tot afschot van wasberen (de reden daarvoor is niet bekend). In sommige gevallen was het bovendien noodzakelijk om inloopvallen vanuit de kerngebieden te verplaatsen naar de locatie waar een wasbeer was gesignaleerd. Daardoor was het vangen in de kerngebieden soms minder intensief. De afgesproken procedure om wasberen te verwijderen buiten de kerngebieden blijkt in de praktijk dan ook niet erg efficiënt om een wasbeer te verwijderen. Het is mogelijk beter dat jagers direct de optie krijgen om een wasbeer te schieten als de kans zich voordoet.

Hetzelfde geldt voor de kerngebieden. Diverse keren hebben jagers melding gemaakt van één of meerdere wasberen in de kerngebieden die in principe geschoten hadden kunnen worden. In de kerngebieden mochten wasberen echter enkel worden gevangen. Tegelijkertijd is ook duidelijk geworden dat op sommige locaties wasberen aanwezig zijn die zich niet laten vangen. Om die wasberen te verwijderen is afschot of de EGG-trap wellicht een optie om de betreffende dieren te verwijderen. Uit gesprekken met jagers komt naar voren dat er een wisselende bereidheid is om tot afschot over te gaan bij wasberen. Enerzijds is men beducht voor de publieke opinie, anderzijds voor het eventuele verstorende effect op andere jachtsoorten. Een optie die nog onderzocht kan worden is of het mogelijk en haalbaar is om wasberen met behulp van een verdovingsgeweer te vangen. Binnen dit project is dat traject wel verkend, maar vrij snel gestopt vanwege de complexe regelgeving en logistiek en de verwachte hoge kosten om een dierenarts met een 'schietvergunning' in te schakelen.

4.7 Conclusie

Het blijkt dat in de gehele provincie Limburg wasberen voorkomen en de populatie in het kerngebied bij Sittard blijkt van lokale oorsprong. In Limburg lijkt nog geen sprake van immigratie vanuit de wasberen populatie in Midden-Duitsland. In het Geuldal zou echter wel sprake kunnen zijn van wasberen die afkomstig zijn van de Waalse populatie.

Het vangen van wasberen was succesvol in de kerngebieden, in totaal zijn 46 wasberen gevangen, maar het heeft niet geleid tot volledige verwijdering van de populatie. De inschatting is dat in Limburg nog tussen de 17-36 wasberen aanwezig zijn. Uit Italië blijkt dat het mogelijk is een populatie wasberen volledig weg te vangen, daar is het vangen meerdere jaren volgehouden en zijn jaarrond wasberen gevangen door professionals. Van de gevangen wasberen bleek 59% van de dieren besmet te zijn met de wasberenspoelworm.

5 Aanbevelingen

Het is duidelijk geworden dat de aanwezigheid van wasberen in Limburg een structureel vraagstuk is. Op dit moment is er minimaal een populatie aanwezig in het dal van de Roode beek en het Geleenbeekdal, ontstaan uit lokaal ontsnapte of losgelaten wasberen. Deze populatie kan nog verder teruggedrongen worden of mogelijk zelfs geheel worden verwijderd.

Het is echter ook belangrijk om de situatie in Europees perspectief te bekijken. In geheel Europa is de wasbeer met een opmars bezig (Salgado, 2018), maar de soort wordt nog nauwelijks door middel van gerichte bestrijdingsprogramma's bestreden. De 'Europese Unielijst Invasieve Exoten' (Verordening Nr. 1143/2014) stelt een actieve bestrijding of beheersing daarentegen wel verplicht. Het is te verwachten dat er de komende jaren in Europa, en specifiek de EU, meer aandacht zal komen voor de bestrijding van deze soort. In Italië is de soort daadwerkelijk lokaal met succes bestreden (Mazzamuto *et al.*, 2020). De bestrijding in Italië is een aantal jaar achter elkaar uitgevoerd en de bestrijding werd *jaarrond* uitgevoerd door professionals.

Diverse studies tonen bovendien aan dat het beperken van de wasberenpopulatie belangrijke voordelen heeft om problemen in de toekomst te voorkomen (Salgado, 2018; Suzuki & Ikeda, 2020). Als de dichtheden nog laag zijn, kan het vaak beperkte budget voor bestrijding effectief aangewend worden voor het bestrijden van de populatie en is het verwijderen van de dieren minder een issue bij bewoners in een gebied. Bij toenemende dichtheden moeten veel meer kosten gemaakt worden, is beperken van de populatie veel lastiger, duurt het langer voor er een effect zichtbaar is en is er bij bewoners veel minder draagvlak voor het verwijderen van wasberen vanwege de hoge aaibaarheidsfactor. Daarnaast worden door de toename van de wasberenpopulaties in Europa steeds meer problemen met wasberen en conflicten met inheemse soorten gemeld zoals bijvoorbeeld door Cichocki *et al.* (2021). Zij melden een hoge predatie van vleermuizen in Nietoperek (een bunkercomplex in Polen dat gebruikt wordt als winterverblijfplaats door duizenden vleermuizen). Door de klimcapaciteiten van deze soort is het zeer goed voorstelbaar dat wasberen ook in de Limburgse mergelgroeves vleermuizen kunnen gaan vangen en opeten.

Het is dan ook belangrijk dat de provincie Limburg een lange termijnstrategie ontwikkelt hoe omgegaan moet worden met de aanwezigheid van wasberen en met name hoe de toekomstige instroom vanuit België en Duitsland zoveel mogelijk kan worden voorkomen en hoe populatievorming in Limburg kan worden beperkt. Het is daarbij noodzakelijk om samen te werken op (inter)nationaal niveau en kennis en ervaringen uit te wisselen, omdat de problematiek en de oplossingen (provincie)grens overstijgend zijn. Hieronder staat een aantal praktische aanbevelingen voor de korte termijn.

Aanbeveling 1: laat de bestrijding niet versloffen

In de afgelopen 1,5 jaar is fors ingezet om ervaring op te doen met de bestrijding van wasberen in Limburg. Van het project is veel geleerd, maar de populatie is niet verdwenen. Het bestrijden van wasberen is niet eenvoudig en vergt een lange adem, zeker wanneer de

stand laag is. Het Italiaanse project (Mazzamuto *et al.*, 2020) laat zien het volhouden van de bestrijding kan leiden tot het volledig uitroeien van de lokale populatie. Het is belangrijk dat de bestrijding ook in Limburg actief wordt voortgezet. Daarmee is de populatie rond Sittard nog verder te verkleinen of mogelijk te verwijderen. Doorgaan met bestrijden zal hopelijk ook kunnen voorkomen dat de Limburgse populatie zo groot wordt dat het beperken van de populatie onmogelijk is geworden.

Aanbeveling 2: centrale coördinatie en aanspreekpunt is cruciaal

Een vast aanspreekpunt (coördinator) is cruciaal voor een soepele samenwerking met alle betrokken personen en organisaties die te maken hebben met de bestrijding van wasberen. Binnen het project was regelmatig overleg, waardoor eenieder goed op de hoogte was van de vorderingen en resultaten.

Aanbeveling 3: voortzetten samenwerking met het Waterschap Limburg

De samenwerking met Waterschap Limburg om wasberen, die als bijvangst in beverrattenkooien terecht komen, op te halen en vervolgens aan St. AAP over te dragen, werkte erg goed. We bevelen aan om de samenwerking met Waterschap Limburg voort te zetten. Waterschap Limburg is niet verplicht om wasberen over te dragen, maar het is ongewenst dat eenmaal gevangen wasberen weer in het wild terecht komen.

Aanbeveling 4: verlengen van de vangperiode

Het vangen van wasberen in het voorjaar was beperkt t/m 15 maart, maar de maanden april en mei zijn maanden met een relatief hoge vangkans. Om de aanwezige populatie wasberen sneller te verwijderen is het aan te bevelen om ook in deze maanden het vangen van wasberen toe te staan. Daarbij kan rekening gehouden worden met het dierenwelzijn door eventuele drachtige of zogende wasberen na vangst los te laten met een GPS zender en de dieren naderhand alsnog te vangen, inclusief eventuele aanwezige jongen. Het toepassen van een GPS zender brengt echter wel extra kosten met zich mee. Het vergt dan ook een nadere kosten-baten analyse, inclusief een afweging met betrekking tot het dierenwelzijn, wat de meest wenselijke optie is. De opties zijn: drachtige of zogende wasberen met een GPS zender monitoren en naderhand vangen, of drachtige of zogende wasberen laten lopen en de vrouwtjes en jongen alsnog trachten te vangen in de daaropvolgende vangperiode in de herfst/winter.

Aanbeveling 5: maak afschot makkelijker toepasbaar

Door afschot van wasberen makkelijker toe te staan, is het zeer waarschijnlijk dat de populatie wasberen sneller zal dalen. Het is diverse keren voorgekomen dat afschot mogelijk zou zijn geweest, maar dat afschot niet was toegestaan. Afschot is géén vervanging voor het vangen, maar moet gezien worden als een aanvullende activiteit om de populatie te verwijderen.

Aanbeveling 6: effectiviteit van vangmiddelen testen

Het project is grotendeels uitgevoerd met houten inloopvallen en pas aan het eind van de tweede vangperiode zijn gazen inloopvallen ingezet. Door het korte gebruik van de gazen

vallen is niet duidelijk of een bepaald type val beter werkt. Gazen inloopvallen hebben het voordeel dat ze gemakkelijker te verplaatsen zijn, maar als nadeel dat ze minder beschutting bieden. Een vangmiddel als de EGG-trap, waarvan pas tijdens het project bleek dat toepassing daarvan juridisch is toegestaan in de EU, is zelfs helemaal niet gebruikt, terwijl het een zeer selectief vangmiddel is en veel wordt gebruikt in Noord-Amerika (Austin *et al.* 2004). Het is aan te bevelen om in een vervolgonderzoek veel specifiek te testen met welk vangmiddel wasberen het meest efficiënt te vangen zijn. Het werken met een valalarm is altijd ten eerste aan te raden om de verblijfsduur in de vallen tot een minimum te beperken.

Aanbeveling 7: actief zoeken naar sporen is nuttig voor detectie

Doordat het aantal wasberen in de kerngebieden steeds kleiner wordt, is het moeilijker om ook de laatste resterende wasberen te vinden en te vangen. Het actief zoeken naar sporen kan meer duidelijkheid geven over de aanwezigheid van wasberen. Het speuren naar sporen kan wellicht ook gedaan worden door de beverratten- en muskusrattenbestrijders die toch al veel langs waterlopen actief zijn.

Aanbeveling 8: handhaaf het wasberenmeldpunt

Het wasberenmeldpunt is een laagdrempelige manier om meer waarnemingen van wasberen te krijgen en daarmee zicht te houden op de aanwezigheid van wasberen. Het is aan te bevelen het wasberenmeldpunt een meer structureel karakter te geven en afspraken te maken over het afhandelen en doorzetten van meldingen.

Aanbeveling 9: blijf actief verkeersslachtoffers inzamelen

Het actief inzamelen van verkeersslachtoffers levert informatie op over leeftijd en aanwezigheid van zoönosen bij wasberen en is daarmee een laagdrempelig 'early warning systeem' om een vinger aan de pols te houden. Het onderzoeken van wasberen kan plaatsvinden bij het RIVM/DWHC, maar het inzamelen van verkeersslachtoffers vergt een actieve houding en aanpak (zie ook aanbeveling 2).

Aanbeveling 10: monitor de instroom/herkomst door middel van DNA analyse

De herkomst van wasberen is te monitoren door met enige regelmaat een DNA analyse uit te voeren met samples van gevangen of dood gevonden wasberen. Daarmee is inzichtelijk te maken of wasberen uit het buitenland komen of van lokale herkomst zijn. Hierdoor is beter te bepalen waar het beleid zich op moet richten: lokale/regionale bestrijding of het stimuleren van de bestrijding in buurlanden en nabij de landsgrenzen.

Aanbeveling 11: GPS zenders voor meer inzicht in gebiedsgebruik

Het blijkt dat sommige vallen steeds wasberen vangen, terwijl andere vallen in hetzelfde gebied geen vangsten opleveren. Voor een effectievere bestrijding is het wenselijk te begrijpen hoe en op welke wijze wasberen gebruik maken van een gebied of een specifiek beekdallandschap. Studies uit Duitsland geven wel een indruk van het habitatgebruik door wasberen, maar de situatie van een Limburgs beekdal lijkt afwijkend. Telemetrie onderzoek met behulp van GPS zenders kan zinvol zijn om hier meer grip op te krijgen.

6 Literatuurlijst

Austin J, Chamberlain MJ, Leopold BD, Burger LW (2004). An evaluation of EGG and wire cage traps for capturing raccoons. *Wildlife Society Bulletin* 32:351–356.

Bekker, D. (2017) Voortplanting wasbeer in Nederland een feit (Bericht NatureToday).
<https://www.zoogdierveniging.nl/nieuws/2017/voortplanting-wasbeer-nederland-een-feit>

Cichocki, J., Ważna, A., Bator-Kocoł, A., Lesiński, G., Grochowalska, R., & Bojarski, J. (2021). Predation of invasive raccoon (*Procyon lotor*) on hibernating bats in the Nietoperek reserve in Poland. *Mammalian Biology*, 101(1), 57-62.

Delbroek R. & R. Janssen (2018) Wasbeer in de grensregio – Monitoring in het oostelijk deel van Nederlands Limburg – situatie tot begin oktober 2018. Bionet Natuuronderzoek, 2018/03.

Gehle, pers. comm. Vorkommen des Waschbären in NRW. Lanuv NRW Bericht 20-12-2019.

La Haye, M., R. Janssen en R. Delbroek (2020) Effectiviteit van wasberen vangen in Limburg. Rapport 2020.35. Zoogdierveniging/Bionet Natuuronderzoek, Nijmegen.

Lammertsema, D.R. G.W.T.A. Groot Bruinderink & S. Broekhuizen (2008) Wasberen (*Procyon lotor* L. 1758) in Nederland; verspreiding, ecologie en mogelijk gevolgen voor Nederland. Wageningen, Alterra, Alterra-Document2. 22 25 blz.;2. fig. 39 ref.

Mazzamuto, M.V., Panzeri, M., Bisi, F., Wauters, L.A., Preatoni, D., Martinoli, A. (2020) When management meets science: adaptive analysis for the optimization of the eradication of the Northern raccoon (*Procyon lotor*). *Biological Invasions* 22, 3119–3130.
<https://doi.org/10.1007/s10530-020-02313-6>

Salgado, I. (2018) Is the raccoon (*Procyon lotor*) out of control in Europe? *Biodiversity Conservation* 27, 2243–2256. <https://doi.org/10.1007/s10531-018-1535-9>

Stope M (2019) Wild raccoons in Germany as a reservoir for zoonotic agents. *European Journal of Wildlife Research*: 65, article 94. <https://doi.org/10.1007/s10344-019-1339-6>

Suzuki, T., Ikeda, T. (2020) Invasive raccoon management systems and challenges in regions with active control. *BMC Ecology* 20, 68. <https://doi.org/10.1186/s12898-020-00336-0>

Troyer EM, Cameron Devitt SE, Sunkist ME, Goswame VR, Oli ML (2014) Survival, Recruitment, and Population Growth Rate of an Important Mesopredator: The Northern Raccoon. *PLoS ONE* 9(6). Doi:10.1371/journal.pone.0098535.

Bijlage 1. Infocoder over herkenning van wasberen & wasberenmeldpunt

Waarnemingen doorgeven

Heeft u een wasbeer gezien of heeft u een wasbeer in de tuin, schuur, in huis (op zolder) of in het natuurgebied in de buurt, geef uw waarneming door via www.wasberenmeldpunt.nl of scan de QR-code.



Foto: voorzitter Maaike Plomp

Wasbeer



gezien?

Besmetting en preventie

Heeft u een wasbeer in huis en ligt er ontlasting, raadpleeg dan de website van het RIVM (www.rivm.nl) om de ontlasting op een hygiënische manier op te ruimen i.v.m. de mogelijke kans om besmet te raken met wasberenspoelworm (gebruik altijd minimaal handschoenen en een mondkapje bij het opruimen).



DE ZOOGLIERVERENIGING verzamelt waarnemingen van wasberen in het kader van onderzoek en monitoring. Deze gegevens worden door de provincies gebruikt om passende maatregelen te nemen. In sommige provincies is dit het vangen van wasberen, waarna de dieren worden opgevangen door o.a. Stichting AAP. Andere provincies staan het toe om wasberen te schieten. Wilt u meer weten of wilt u een wasbeer melden? Kijk dan op de website www.wasberenmeldpunt.nl.



In samenwerking met
provincie limburg 

2018.096

Hoe herken je een wasbeer?

- Middelgroot dier met een plomp lichaam
- Brede kop die spits toeloopt
- Relatief lange poten
- Langharige vacht; peper-en-zoutkleurig, soms grijs, rossig of geel-grijs op de rug, witgrijs op de buik en licht in de flanken
- Dikke stompe staart met om en om zwarte en grijswitte ringen (4 tot 7 zwarte ringen)
- Typisch gezichtsmasker (zwarte band bij de ogen) met een witte snuit, witte wenkbrauwstrepen en grote oren



Foto Maaike Plomp



wasbeer

Hoe herken je een das?

- Grote, brede kop en een zwaar gebouwd gedrongen lichaam
- Witte kop met twee brede zwarte strepen. Deze lopen vanaf het achterhoofd over de oren en eindigen in een punt bij de mondhoeken.
- Korte poten en een korte, brede, bossige witte staart
- Kleine witte zwarte oren
- De rug en de flanken hebben een zwart-witte vacht en de onderzijde is geelwit



Foto Aaldrik Pot



das

Hoe herken je een wasbeerhond?

- Hondachtige met korte poten en een gedrongen lijf, ongeveer zo groot als een vos
- Zwart-witte tekening op de brede kop en de bakkebaarden
- Beige-bruinachtige langharige vacht met zwarte vlekken op de rug en flanken
- Donkerbruine poten en buik
- Volle, donkere staart, zonder ringen

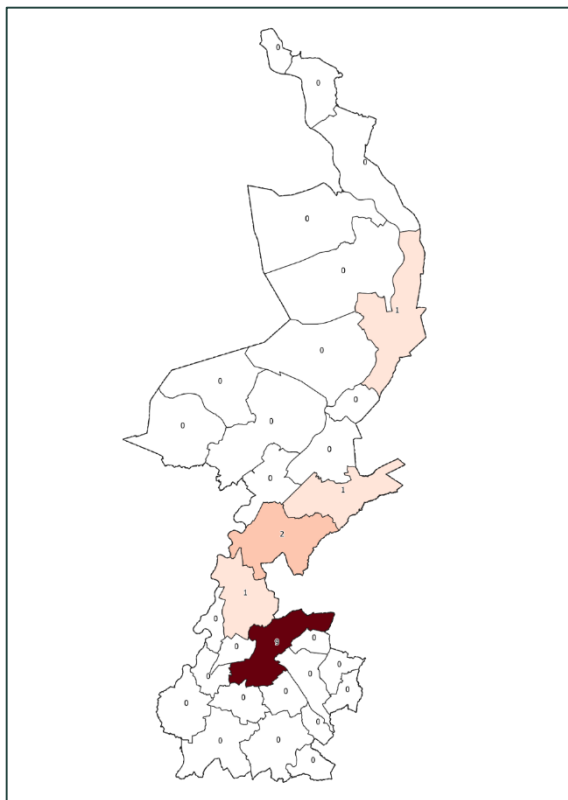


Foto Richard Witte

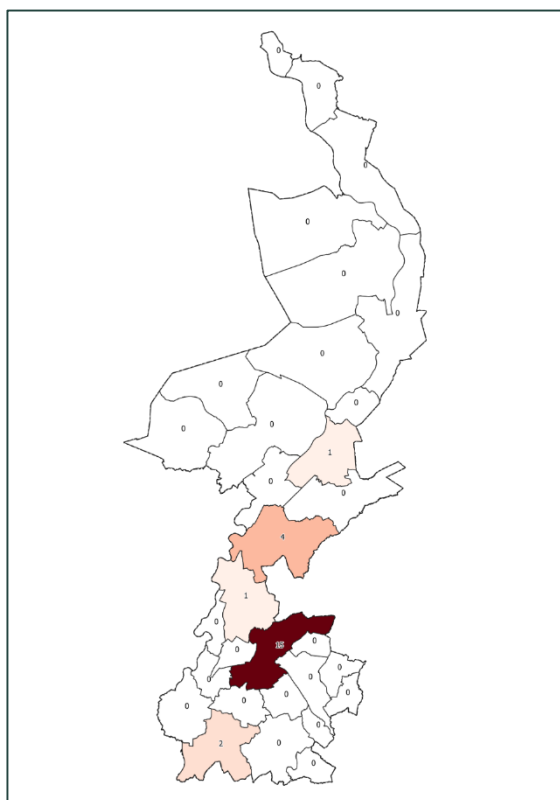


wasbeerhond

**Bijlage 2. Aantal vangsten per gemeente in de twee vangperiodes:
15 oktober 2019 – 15 maart 2020 en 1 september 2020 – 15 maart
2021.**



*Figuur 9. Overzicht van het aantal
gevangen wasberen per gemeente in de 1^e
vangperiode 15 oktober 2019 – 15 maart
2020. Hoe donkerder hoe meer wasberen er
zijn gevangen.*



*Figuur 10. Overzicht van het aantal
gevangen wasberen per gemeente in de 2^e
vangperiode 1 september 2020 – 15 maart
2021. Hoe donkerder hoe meer wasberen er
zijn gevangen.*